

Prologetus Lei. X.

IN NOMINE JESU!

DISPUTATIO THEOLOGICA,

De

CONCURSU DEI CUM CAUSIS SECUN- DIS; NEC NON FATO STOICO.

Quam

Dei O. Max. Auxilio,
In Regiâ Academiâ Aboënsi,
cum consensu Reverendæ
Fac. Theologicæ,

P RÆSIDÆ

ENEVALDO SVENONIO,

Q. G. A. S. S. Theol. Doct. Prof. prim.
nec non Pastore Ecclesiæ
Aboënsis.

Defendere conabitur

LAURENTIUS STRAKELIUS,

W-Gothus, S. R. M. Alumnus.

In Audit. Maximo, die 16 Februarij
A. Christovis 1678.

A B O E ,

Impressa à PETRO HANSONIO Acad. T.

*Reverendis, Clarissimis & Doctissimis VIRIS
ordinis Ecclesiastici.*

DN. CLAUDIO ALANO, Pastori
Ecclesiæ Christi, quæ in Rorpo colligitur
meritissimo, benefactori & Nutrio meo
liberalissimo, quovis observantia cultu,
maxime colendo.

DN. M. ARVIDO HEN: Karckuensi,
prædictæ Ecclesiæ Sacellano & vice pastori
vigilantissimo, Evergetæ & amico, omni
honoris genere affiiendo.

DN. ANDREÆ C. ALANO, prænomi-
natæ Ecclesiæ comministro indefesso, Fau-
tori & amico singulariter amando.

Ut &

*Circumspectis ac prudentissimis VIRIS
ordinis Politici.*

DN. CHRISTIANO PEGASO HÆGI
Præfecto redituum & prædiorum in Ba-
runatu Korpoënsi attentissimo, Fautori
& amico jugiter honorando.

DN. OLAI DÆSÆR DM/ sub Ge-
nerosiss: BERNHARDI OTTONIS von Elvens
regimine, Logistæ militari expeditissimo,
itidæ fautori & amico magnopere diligēdo.

DN. NICOLAO ANDREÆ MODENIO,
in Camerâ Accisæ Aboensis, Logistæ dexter-
rimo, fautori, amico & patriotæ perdilecto-

*Felicem novi anni ingressum, progres-
sum & egressum, vitam & prosperi-
tatem perennem fideliter precor*

Oportet cultorem literarum, Mecenates
benevolentissimi, qui se honesto studiosi
nomine dignum, & civem interea patriæ
utilem fieri cogitat, tria præcipue quasi in-
dicia sui propositi certissima sibi proponere:
ut nempe postquam in album studiose socien-
tatis inscriptus est, solidâ eruditione imbuat
animum, vitam moribus egregiis concinnis-
que adornet, Specimen quoq[ue] aliquid ostendat,
suorum in studiis profectuum, ne nomen sine
omine gerere videatur. Quæ mecum perpen-
dens, disputationem hanc Theologicam, supre-
mo numine juvante, ab Authore adm. Rev.
Dn. Doctore SVENONIO conscriptam,
ejusque præsidio mea qualicunque responsio-
ne publice defensam, excolendi ingenii cau-
sa, elegi & typis evulgavi. Cum itaque
Theologia docet cultorem suum nosse Deum
& se ipsum, excitat assiduitatem legendi &
meditandi scripturam sacram, suppeditat
homini Fidem, patientiam, temperantiam,
aliasque egregias virtutes, compatitur in
studiose lectiones philosophicas, &c. Idcirco
ad istam facultatem animum appuli, quem
Deus regat, ut aliquando haec studia fiant
instrumentum illustranda gloria ejus, patriæ
utilia

utilia, Ecclesiae salutaria. His sic occupato in mentem mihi veniunt, vestrarum Dignitatum nomina, de artibus liberalibus, bonoque publico optimè merita, quibus hoc exercitium submissè & reverenter dedico atque inscribo, non vanæ ostentationis, vel lucri causa; sed ut humilimâ animi devotione, meum officium erga vestras Dignitates declarem, eoque meipsum vestro benigno patrocinio, imposterum totum tuus committam. Aequo propterea animo has pagellas suscipite, meaque audacie favorabiliter ignoscite. Valete musarum Fautores, benefactores & Patroni benignissimi. Vivite, florete, diu benè & feli- ter, in divini nominis gloriam, & patriæ emolumendum. Sic opto ex animo, qui sum & ero semper

Dab. Aboæ
19 Jan. 1678.

Vest: Dignitatum
Respectivè

Observantissimus

LAURENTIUS STRAKELIUS.

II. ABSURDA, ab humanâ *Disput.*
ARatione fabricata, sunt X.
Resp.
 seqq. LAUR.

S. I. *Si Dei decretum non sic omnium STRA-*
que sunt causa fiendi; tum humana volun- KELIO.
tas erit Regina absoluta que Domina concur- W.GO.
suum divinorum ac omnium liberorum a- tho.
euum: At qui hoc est absurdum; Ergo &
illud.

Resp. I. *Negando connexionem ma-*
joris prop. Deus enim tèr O. Max. ad o-
mnes actus nostros concurrit à utrèz & cùs,
liberrimè & independentè, ut summus
dominus & supremus arbiter, et si non
necessariò prædeterminet eosdem:
quia ita est asserenda providentia Dei,
ut non tollamus liberum voluntatis
exercitium.

Resp. 2. *Neque minorem prop.*
undi quaque sibi constare. Quamvis e-
nim voluntas nostra non dominetur
divino concursu, imperat tamen pro-
priis actibus, in reb. suo dominio
subjectis.

B. *Sententia evacuans dominium omni-*
potentis Dei in actus liberos Angelorum &
bomi-
 T

hominum; ea est repudianda. At qui Negatio universalis causalitatis decretorum Dei, est talis. Ergò.

Resp. 1. Petendo probationem Minoris prop. ubi verò ea non fuerit ostensa; eadem facilitate argumentum reiicitur, quā proponitur.

Resp. 2. Negando Minorem, manet enim dominium omnipotentis in actus liberos hominum, quāvis non fuerit fatale seu peremptorium: Pertingit enim ab extremo ad extremum usque penitus, & utiliter omnia disponit, Sap. 8:1.

γ. Assertio Fortunam rerum omnium Dominam constituens, Ethnica est & minimè toleranda: At assertio auferens efficaciam universalem cansandi, divinis decretis, est talis. Ergo minimè toleranda, sed tanquam ethnica habenda & fugienda.

Resp. 1. Laborare hoc argumentum Fallaciā & quivocationis, vox etenim *Fortuna* interdum in meliorem sensum assumitur, pro successu felici ac infelici per providentiam divinam ad gubernato, quo significatu dicūtur bona & mala à Dominoproveneri, pro quorumq; respectu.

Pro-

Propositio Major per omnia non approbatur.

Resp. 2. Dum verò vocabulum Fortunæ accipitur more gentili pro Deâ aliquâ adoranda, vel tali caussâ per accidens, quæ Regimē divinæ directionis excludit, Negamus propositionem. min.

Resp. 3. Sic quando nostrates musici solent in pulpitis canere: O Fortuna potens quam variabilis &c. Item: Nec quos clarificat, perpetuò foveat: Nec quos deseruit, perpetuò premit. Dicimus sensu Fortunæ priori, hanc Musicam laudari; sumptione verò posteriori, vituperari.

d. *Dogma libertatem Dei fatalis necessitatis compedibus constringens, est abolendum. At dogma nostrum, negans decretum Dei esse causam fiendi omnium quæ sunt, est tale. Ergo.*

Resp. 1. Eādem operâ refutatur hoc argumentum qua elaboratur, donec ta nudè proponitur, ac nullis probationibus stabilitur.

Resp. 2. *Negandò prop. Minorem: Nequaquam enim compedes iniçimus Dei libertati; sed liberam Deo relinquimus dispositionem; qua vicissim*

Deus ordinariè relinquit creaturas in
eò quo creatæ sunt statu & gradu. Et si
hoc non sit fatalis necessitatis compedi-
bus libertatem creatæ voluntatis con-
stringere, multò minus illud: cum
Deus sit Ens liberrimum.

s. Quā opinione gratia Dei specialis
creatæ voluntatis pedissequa constituitur,
omnisque Gratiae necessitas redigitur in nibi-
lum sacrilegèque deletur; Ea est releganda:
atqui nostra sententia talis est. E.

Resp. 1. *Essē Fallaciā petitionis*
principii, sicut in singulis, ubi postulat
sibi credi proferenti rationis humanæ
~~τεχνῶν~~, sine probationibus.

Resp. 2. *Negando oppidò Minorem:*
Gratia Dei namque *specialis* qua fideles
prosequitur, non constituitur per no-
stram assertionem, voluntatis nostræ
pedissequa, et si respiciat ac præsuppo-
nat *Fidem*: hæc namque non oritur è
viribus nostræ voluntatis, sed ex opera-
tione divinâ, quamvis non *irresistibili*.
Neutiquam ergò gratiæ necessitas dele-
tur, ut ut blasphemæ & verè sacrilega illa
decreta Calvinianorū *absoluta à nobis dā-*

neatur. A quibus moderatores inter illos videri volunt abhorre.

5. Tandem: *Quocunque dogmate preces enervantur, orandi fiducia evertitur, consolatio & patientia destruitur, Timor & spes religiosa in Deum radicitus extirpatur: illud est seriò explodendum: Atqui Nostrum dogma tale est.* E.

Resp. 1. Invertendo totum argumentum Rethoricantis Retorfortis, hunc in modum: Majore propositione retentā.

Atqui positā fatali rerum omnium ac irrefragabili necessitate, omni religionis peste longè contagiosissimā; preces enervantur, orandi fiducia evertitur, consolatio & patientia destruitur, timor & spes religiosa in Deum radicitus extirpatur. Ergo: Dogma illud seriò est explodendum.

Resp. 2. Medium hic loci tenendum esse, inter Epicureismum seu casualem ac coecat̄ Fortunam, & Stoicismum seu inevitabile Fatum: quod non est aliud ac ipsa Dei Providentia, sicuti omnia disponens, creaturisque liberas functiones indulgens; causas verò naturales ita conservans, ut motus suos & virtutem agendi quam ipsis ab initio indidit, per-

293 De CAUSSA MALI
mittat, ne utiquam verò omnem con-
tingentiam tollat, aut libertatem de-
struat.

§. 2. III. Quæritur inter Nos & ad-
versarios;

An & quomodo Deus concurrat ad actio-
nem quamcunque singularem causarum se-
cundarum; Denique: An causa secunde cum
prima operentur?

Respondemus: I. Circa hoc punctum
Religionis peccare alios in Defectu, te-
nentes Negativam, ut Pelagianos, quos re-
futat Hieronymus Lib. c. Pelag. docens,
quod putarent, posse se sine auxilio Dei cur-
vare digitum, movere manum, sedere, stare,
ambulare, &c. Et contra quos disputat
Augustinus, L. V. de Gen. ad Lit. cap. 20.
Qui arbitrii fuerant, tantummodo Mun-
dum factum à Deo, cetera jam fieri à munda
sicut ille ordinavit & jussit, Deum autem nihil
operari. Et aliis nonnemo argutatur ita:
Si voluit Deus semper operari, cur fecit Na-
turam? cum Durando, & nonnullis aliis,
qui negant Deum ad unanquamque actio-
nem à causis secundis eliciendam concurrere,
contenditque, causa secundus per se atque
solus

folas sine concursu Dei effecta producere.

Resp. 2. Alios à medio in Excessu deslinquere, affirmantes scilicet exadverso, effectus creaturarum à solo Deo ad præsentiam tantum causarum secundarum expediri ac effici. Quam sententiam præter nonnullos Scholasticos, favent Mahometani, Teste Thomâ, aliisque.

Resp. 3. *Medium tenuere beati,* Ne aut de negetur concursus divinus, aut de rogetur actio causis secundis. Dicendum igitur, quod ad productionem rerum, cum causâ secundâ Deus ipse concurrat, non ut vim agendi caussæ secundæ deum imprimat, quā jam ante, in creatione non acceperit; sed ut in ejus actionem & cum actione in effectum influat. Idque neque per præviam motionem caussas secundas excitando; neque per prædeterminationem peremptoriam: Neque enim opus habent caussæ secundæ instar securis à Lignatore elevari, cum sic etiā voluntas excitetur ad actus vitiosos: Quamvis non sit negandum, Deum quandoque pro

liberrimo suo regimine, (specialiter mo-
vere agentia, sive naturalia, sive libera,
sicut dicitur, Job. 12: 24. Prov. 21: 1. solet
enim Deus nonnunquā extraordinariē
& quasi specialitē movere voluntates
humanas, vel *Efficientē* & quasi *Physicē*,
imprimendo bonam qualitatē ac cogi-
tationem, vel *Objectivē*, repræsentando
tale objectum, quod aut efficacitē
queat voluntatem movere, aut quod
præsenti dispositioni voluntatis sit con-
gruum. At quōd Deus moveat hac ra-
tione interdum causas secundas, id non
facit ad dependentiam ipsius actionis
à Deo, sed caussarū: Aliud namqne
est, moveri hominem ut generet, vo-
luntatem ut agat, aliud esse caussam pri-
mam physicam ipsius generationis &
voluntariæ actionis, Est ergò Dist.
inter *promotionem* & *concursum* Dei: Illa
est actus antecedens; hic fit cum actio
ipsa producitur: Illa terminatur tantum
ad caussam; hic ad actionem vel effe-
ctum caussæ. Attingit illa effectum re-
motè, non per motum causæ physicae,
sed

sed *moralis*, ut sic referatur effectus ad Deum per *imputationem*. *Hic* est influxus actualis, quō Deus proprius ad producendum effectum accedit. Ast valent hæc omnia in ob. rebus physicis, non vero ethicis, nisi bonis. Falsissimum enim est, causam secundam in actionibus malis agere non posse, nisi ad agendum moveatur à primâ. In bonis vero actio caussæ primæ quā cooperatur secundæ, à parte rei est idem cum actione quā agit & operatur secunda, ideoque cooperatio non consistit in illâ præmitione, de quā antea dictum, sed distincta manent. Deus interea sic decrevit voluntati cooperari, quando & quoties prævisa est, se ad effectum aliquem dispositura, quæ est libertas ejus ad eliciendam ex se volitionem aut secus. Agit enim voluntas divina ut caussa prima; sed tamen non agit movendo & influendo in agens liberum, nisi prævisâ dispositione & determinatione illius.

§. 3. Resp. 4. *Prior sententia* refellitur.
I. Scripturæ sacræ luculentis testimoniis:

niis: Job. 10: 8. *Manus tuae plasmaverunt me.* Esa. 26: 12. *Omnia opera nostra opera-
tus est.* conf. Psa. 146: 8. Matth. 5: 45.
c. 6: 27. ubi Deus operationes nostras
sibi attribuit, ut & aliarum rerum natu-
ralium, immo non abest longè ab uno quoq[ue] no-
strum, Act. 17: 28. 2. *Momentū petitis
tum à Conservatione,* quippe quæ nihil aliud
est, quā continuā rerum productio: tum
à Subordinatione tnm in essendo tum cau-
sando ; tum à Dependentia inde secutā.

§. 4. *Iust.* Durandi : posito Dei concur-
su, tollitur voluntatis libertas. *Resp.* Neg.
nam causa libera positis omnibus re-
quisitis, potest agere & non agere, lo-
quendo de prærequisitis non de con-
comitantibus actionem. Iste autem
Dei concursus non est aliquod prære-
quisitum, sed actionis humanæ conco-
mitans. Ad hujus negotii illustrationem
conducet recitatio integri capitij 20. in-
digitati antea, penes Augustinum de Ge-
nesi ad literam Lib. V. Tom. III. pag. 130.
Jam nunc ergo discernamus opera Dei, quæ
usq[ue] nunc operatur, ab illis operibus à quibus
in die septimo requievit. Sunt enim qui ar-
bitran-

bitrāntur tantummodo mundum ipsum factum à Deo, cetera jam fieri ab ipso mundo, sicut ille ordinavit & jussit, Deum autem ipsum nihil operari. Contra quos profertur illa sententia Domini: Pater meus usq; nunc operatur. Et ne quisquam putaret apud se illum aliquid operari, non in hoc mundo: Pater in me manens, inquit, facit opera sua: Et sicut Pater suscitat mortuos & vivificat, sic & Filius quos vult vivificat. Deinde quia non solum magna atque præcipua, verum etiam ista terrena & extrema ipse operatur, ita dicit Apostolus: stulte tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur. Et quid seminas? Non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum ferè tritici, aut aliquus cœterorum: Deus autem dat illi corpus quomodo voluerit, & unicuique seminum proprium corpus. Sic ergò credamus, vel si possumus etiam intelligamus usq; nunc operari Deum, ut si conditis ab eo rebus operatio ejus subtrahatur, intereant. Sed planè si aliquam creaturam sic eum nunc instituere putaverimus, ut genus ejus primæ illi suæ conditioni non inferuerit, aperte contradicimus dicenti scripturæ, quod consummaverit omnia opera sua in die sexto. Secundum illa enim genera rerum, quæ primum condidit, nova cum multa facere, quæ tunc

299 DE CAUSSA MALI
tunc non fecit, manifestum est. Novum autem genus instituere credi recte non potest, quoniam tunc omnia consummavit. *Movet* itaque *occulta potentia* universam creaturam suam, eoque motu illa versata dum angeli jussa perficiunt, dum circumambulant sydera, dum alternant venti, dum abyssus aquarum lapsibus & diversis etiam per aërem conglobationibus agitur, dum vireta pullulant, suaque semina evolvunt, dum animalia gignuntur, varioque appetitu proprias vitas agunt, dum iniqui justos exercere permituntur, explicat secula, quæ illi cum primum condita sunt tanquam implicita indiderat: quæ tamen in suos cursus non explicarentur, si ea ille qui condidit, provido motu administrare cessaret. Admoneri autem nos oportet iis quæ in tempore formantur atque nascuntur, quomodo ista considerare debeamus. Non enim frustra de sapientiâ scriptum est, quod amatoribus suis ostendit se in viis hilariter, & in omni providentiâ occurrit illis,

Explicit caput vigesimum.

§. 4. *Inst. II. Rerorfortis Calviniani:*
Omnia turbare, ait, qui Deum movere causam secundam ad agendum, concursu non pravio, sed simultaneo docente.

Resp. I.

Resp. 1. Concursum prævius implicat
ārniφασιν ēis ἀεγκειμένω: si enim con-
currat, non præcurrat, &c.

Resp. 2. Iterum verbis B. August. allegato
loco lib. 5. de Gen. ad lit. c. 21. ubi sic insit:
Nec omnino audiendi sunt, qui putaverunt
sublimes quidem mundi partes, id est, à con-
finio corpulentioris aeris hujus & supra, diuinâ
providentiâ gubernari: hanc autem imam
partem terrenam & humidam, aërisque hu-
ju vicinioris, qui terrarum & aquarum ex-
halationibus humescit, in quo venti nubes &
consurgunt, casibus potius & fortuitis moti-
bus agitari. Contra hos (addo etiam
hodiernos Calvinianos) loquitur Psal-
mus, qui cum explicasset laudem cæle-
stium, se etiam ad ista inferiora convertit,
dicens: Laudate Dominum de terra, Draco-
nes & omnes abyssi: ignis, grandis, nix, gla-
cies, spiritus tempestatis, quæ faciunt ver-
bum ejus. Nihil enim tam videtur casibus
volvi, quam omnes istæ procellosæ ac tur-
bulenta qualitates, quibus cœli hujus inferio-
ris, quod non imperito etiam terra nomine
deputatum est, facies variatur & vertitur.

Sed

Sed cum addidit, quæ faciunt verbum ejus,
satis ostendit earum quoque rerum ordinem
divino subditum imperio, latere nos potius,
quam universitatis deesse naturæ. Quod au-
tem ore suo Salvator dicit, unum posserem non
cadere in terram sine Dei voluntate, & quod
fœnum agri post paululum mittendum in
Clibanum, ipse tamen veltiat: nonne con-
firmat non solum totam istam mundi partem
reb. mortalibus & corruptibilis deputa-
tam, verum etiam vilissimas ejus abjectissi-
masque particulas, divinâ providentiâ regi?

Unde manifestè patet loqui, bea-
tum patrem Augustinum cum scripturâ,
de præsentissimâ Dei cooperatione cum
causis secundis: undeq; pariter conclu-
ditur, causas secundas operari cum pri-
mâ, unâ eademque actione specificâ, in
omnibus iis quæ Regularem motum ha-
bent, deflectentes verò ab hoc moraliter,
nequaquam habere Deum concaussam,
sive remotè sive præsentè operantem.
Quod erat demonstrandum.

§. 6. Resp. 3. Posterior sententia ad
alterum extremum declinans, in Excessu,
aque

æque falla, imò contradictoria est, affirmans scilicet, effectus causarum secundarum, à solo Deo, ad præsentiam tantum causarum secundarum expediri. Et enim ita causæ secundæ non essent reverà causæ, quod ἀντίγεαΦον est ē diametro; jussit enim Deus Gen. 1. Luminaria lucere, terram germinare, animalia crescere & multiplicari, ac terram replere, &c. Hinc Averboës ethnicus, illum pro cerebro fungum habere pronunciavit, qui ignem urere, solem illuminare negaret. Adhæc, id quod recipit tantum & non elicit actiones, haud quaquam liberè agit, ideoque hoc pacto tollitur omnis humani arbitrii libertas, adeoque simul cuncta virtutum ac vitiorum ratio expirat. Et denique quod maximè absurdum & blasphemum est, Deus insuper hoc peccato, causa peccati expressè statuitur, si scilicet ab eodem & Solo, tum ceteræ tum vitiis quoque actiones profiscantur. Homines demum à peccatis forent immunes, adeoq; propter eadem in justè punirentur ac vagularentur.

§. 7. IV. Quaritur inter nos & Calvini
nianos, An in verum Natura detur Fatum?
Et quale illud sit statuendum?

Resp. 1. Fatum à Fari traduci omnes
ferè cum B. Augustino consentiunt.
Unde Retorfortus Calvin. fatum activum
facit ipsum Deum, quatenus ait *omnia que
fiant, fuerunt, aut erunt, fatur, destinat &
decernit.* Conveniunt etiam in ipsâ di-
visione, quod aliud sit, 1. *Physicum* seu
naturale, consistens in connexione
causarum naturalium. Aliud 2. *Astro-
logicum*, fundatum in serie & cohæren-
tiâ astrorum & rerum sublunarium.
Aliud 3. *Stoicum*, quod juxta Boethium
describitur esse immobile Dei provi-
soris principium, quo humana omnia
indissolubili ac immutabili causarum
connexioni adstringuntur. Et 4. A-
liud Theologicum seu divinum & Chri-
stianum, quod est actio Dei quâ res cun-
cta, secundum voluntatem ejus con-
servantur & gubernantur, liberè, sa-
pientè & potentè. Estque hoc nihil
aliud ac providentia Dèi. Primum &
ulti-

ultimum saniores theologi admittunt; secundum, κατὰ τὴν loquendo scilicet de solā influentiā in hæc sublinaria universali. Tertium uno ore omnes se aversari protestantur, diversis tamen judiciis. ὅμοια λαλῶσι, ἀρόμοια δὲ φρονῶσι. Veteres quidem Patres & Stoicorum & Astrologonū fatum dampnaverunt. Quemadmodum enim Stoici philosophi olim, non hominum tantum voluntatem, sed ipsum etiam Deum fato subjacere contenterunt, partim tribuentes causis fatalibus eam vim, quā ex se ipsis agere & viribus suis quoslibet effectus producere queant; partim commincentes seriem causarum esse immutabilem. Ita quoque Astrologi dicebant, referente Augustino Lib. iv. conf c. 3. Inevitabilem esse alicui necessitatem peccati: *Venus* hoc fecit aut *Saturnus*. His deteriores sunt Calviniani dicentes, inevitabilem necessitatem peccandi Iudæ aliisque esse, quia Deus id fecit decreto suo. Volunt tamen omnes videri fastidire Fatum Stoicum, quoniam vident illud esse

esse ὄμοθυμαδὸν à B. Patribus reprobatum; & tamen in eodem, si non profundiori luto hærent cum antiquis Stoicis.

§. 8. Resp. 2. Ideoque ut Stoici faciebant Fatum, mentem illam, quam πρόνοιαν dicebant; Deum nempè omnibus rebus creatis necessitatem imponentem; Ita *Calvinus* ait. lib. 1. instit. cap. 16. §. 9. *Quæ nobis videntur contingentia, secretum Dei impulsu fuisse agnoscit Fides.* *Zanchius de Nat. Div. Lib. v. cap. 1. quæst. iv. thes. 2. p. 544.* scribit Proinde simplicitè respectu divinæ providentiae, nihil evenit, aut fit, quod non eveniat aut fiat inevitabili necessitate, non solum quoad' res quæ fiunt, sed etiam quoad modos, quibus fiunt. *Johannes Maccovius Theol. Pol. cap. 6 quæst. 2.* Non veretur scribere: Adamum quidem potuisse in statu integritatis stare in sensu diviso, ratione sui, sed non potuisse in sensu coniuncto, respectu Dei, cuius decretum fuerit immutabile, ut laberetur. Proinde idem Maccovius, unus ex *Calvinianis* recentioribus & moder-

moderis animadvertisens, si prædeterminetur homo à divinâ voluntate in ob. suis actionibus, malis non minus ac bonis, *Fatum Stoicum palmam obtenturū*, idq; ex istâ Calvinianorum opinione postliminiò in Dei Ecclesiam iri revocatū; non dubitavit id adstruere, atq; admittere sub schemate Necessitatis hypotheticæ. Verba ejus allegato libro hæc sunt. *Si fatalism necessitatem putat Adversarius, necessitatem ex hypothesi decreti divini, tum certè admittere possumus fatalem esse hanc necessitatem.* Et quomodo quæso, non omnia necessariò eveniunt, cum omnia eventant, vel quod Deus facere illa decreverit, si bona sint, vel quod permittere apud se statuerit, si mala sint. Nam statuere, non omnia quæ eveniunt, Deum decreuisse, hoc vero dogma est tale, cui meritissimò impingi hoc potest, quod religio omnis per illud, & disciplina penitus tollatur. Nam si hoc ita habet: E. aliquid evenit necessariò, quod à Deo non dependet: hoc vero est Stoicum Fatum statuere. Hoc pacto enim eveniunt quadam Deo invito &

nolentē, unde Deus ipse huic necessitati invitus subjacebit. Iisdem de causis Rivetus ex Thomā Aquinate, afferente omnia subesse fato, quia providentiā Dei omnia sunt determinata. Nec non ē Thomā Bradwardino cujus hæc sunt verba : Fatum divinum procul dubio concedendum. Nonne scriptum est, in principio creatura dixit Deus : istud autem Fatum divinum esse maximè voluntatis divina, quæ est efficax rerum causa. Itemque ex August. Lib. V. de Civit. Dei, cap. i. Hac Divinā prorsus providentiā Regna constituuntur, quæ si propriea quisquam Fato tribuat, quia ipsam Dei voluntatem Fati nomine appellat, sententiam teneat, linguam corrigat. Commentatur in hæc verba Rivetus inquam, hunc in modū : Fuit hæc Hipponensis Stoa, quæ si postea Genevam translata esset, ejus non nos pudet, sed ex eodem Augustino patet manifestissimè, non eos sententiam & fatum Stoicum statuere, qui nihil in mundo accidere, non ante à Deo prævisum & suo modo ordinatum docent, & necessitatem suppositionis decreti divini & præscientiam agnoscunt ; sine

REFUT. CALV. IN SPECIE. 308
sine liberae voluntatis præjudicio. Quin potius veterem Stoam reducere, qui metuentes ne voluntates sint liberae, eas omni necessitate etiam consequentia ex hypothesi subtractabunt.

S. 9. Resp. 3. Et quidem a. Vindicando Augustinū à collusione cum errore Calviniano de Fato & prædeterminatione irresistibili, idque tutissimè ex ipsis Beati Hippoensis verbis ex lib. 5. de Civ. Dei, cap. 1. Cujus inscriptio hæc est: *Causam Romani Imperii omniumque Regnum nec Fortuitam esse, nec in Stellarum positione consistere.*

CAPUT. I.

Quoniam constat omnium rerum optandarum plenitudinem esse felicitatem, quæ non est Dea, sed donum Dei, & ideo nullum Deum colendum esse ab hominibus, nisi qui potest eos facere felices. Unde si illa Dea esset, sola colenda meritò diceretur. Jam consequenter videamus, qua causâ Deus, qui potest & illa bona dare, quæ habere possunt etiā non boni, ac per hoc etiam non felices, Romanum Imperium tam magnum, tamq; diuturnum esse voluerit. Quia enim hoc Deorum falsorum illa, quam colebant, multitudo

non fecit, & multa jam diximus, & ubi visum fuerit oportunum esse, dicemus. Causa ergo magnitudinis Imperii Romani, nec fortuita est, nec fatalis, secundum eorum sententiam sive opinionem qui ea dicunt esse fortuita, quæ vel nullas causas habent, vel non ex aliquo rationabili ordine venientes: & ea fatalia, quæ præter Dei & hominum voluntatem cujusdam ordinis necessitate contingunt. Prorsus divinâ providentiâ Regna constituuntur humana. Quæ si propterea quisquam fato tribuit, quia ipsam Dei voluntatem vel potestatem Fati nomine appellat, *sententiam teneat, linguam corrigat.* Cur enim non hoc primum dicit, quod postea dicturus est, cum ab illo quisquam quæsierit, quid dixerit Fatum? Nam id homines quando audiunt, usitatâ loquendi consuetudine, non intelligunt nisi vim positionis syderum, qualis est quando quis nascitur, sive concipitur: quod aliqui alienant à Dei voluntate: aliqui ex illâ etiam hoc pendere confirmant. Sed illi qui sine Dei voluntate decernere opinantur sydera, quid agamus, vel quid bonorum habeamus, malorumve patiamur, ab auribus omnium repellendi sunt: non solum eorum qui veram Religionem tenent, sed qui Deorum qualiumcunque licet falsorum, volunt esse cultores. Hæc enim opinio quid agit aliud, nisi

ut nullus omnino colatur, aut rogetur Deus? Contra quos modò nobis disputatio non est instituta, sed contra eos, qui pro defensione eorum quos Deos putant, christianæ Religioni adversantur. Illi verò, qui positio nem stellarum quodammodo decernentium qualisquisque sit, & quid ei proveniat boni, quidve mali accidat, ex Dei voluntate suspendunt, si easdem stellas putant habere hanc potestatem traditam sibi à summâ illius potestate, ut volentes ista decernant, magnâ cœlo faciunt injuriam: in cujus velut clarissimo senatu, ac splendidissimâ curiâ opinantur se clera facienda decerni: qualia si aliqua terrena Civitas decrevisset, genere humano decernente fuerat evertenda. Quale deinde judicium de hominum factis Deo relinquitur, quibus cœlestis necessitas adhibetur, cum Dominus ille sit & syderum & hominum? Aut si nondicunt stellas, acceptâ quidem potestate à summo Deo arbitrio suo ista decernere: sed in talibus necessitatibus ingerendis illius omnino jussa compleri: itane de ipsa Deo sentiendum est, quod indignissimum vi sum est de stellarum voluntate sentire? quod si dicuntur stellæ significare potius ista, quam facere: ut quasi locutio quædam sit illa positio, prædicens futura, non agens: non enim mediocriter doctorum hominum fuit ista

sententia: non quidem ita solent loqui mathematici, ut verbi gratiâ, dicant, Mars ita positus homicidam significat sed homicidam non facit. Veruntamen ut concedamus non eos ut debent loqui, & à philosophis accipere oportere sermonis regulam, ad ea prænuncianda, quæ in syderum positione se reperire putant, quid sit, quod nihil unquam dicere potuerunt, cur in vitâ geminorum, in actionibus, in eventis, in professionibus, artibus, honoribus, cœterisque rebus ad humanam vitam pertinentibus, atque in ipsâ morte sit plerumque tanta diversitas, ut similiores eis sint, quantum ad hæc attinet, multi extranei, quâm ipsi inter se gemini per exiguum temporis intervallum in nascendo separati, in conceptu autem per unum concubitum uno etiam momento seminati.

§. 10. Confer Annotationes in hoc caput Jo. Ludovici Vivis Valentini, Et quidem a. in hæc verba: Nec fortuita est nec fatalis. Quoniā de fato multa differit hoc loco Augustinus, repetam paulo altius opiniones aliquot veterum ea de re, quo melius omnia faciliusque intelligantur. Plato unum posuit Deum principem parentemque cætero-

rum, cuius nutu, legibusque dit omnia ac ipse
 Mundus tenerentur: ministrosq; esse reliquos
 Deos virtutis que cælestis illius Conditoris hu-
 jus universitatis: & ab ipsis mundum certis
 munijs atque officiis administrari: ma-
 ximi Dei iusta legesque esse inevitabiles,
 necessitatem appellari. Nulla vi, nulli ra-
 tione, aut arte effici posse, quo minus illa,
 ut constituta, sunt, perficiantur: Unde
 est illud ab ipso usurpatum, Necessitati ne
 Deos quidem resistere; qua vero ab astris ge-
 runtur, talia interdum esse, ut evitari sa-
 pientia, industria, labore queant, in quo sita
 est fortuna: qua vero certis causis progre-
 derentur, ac permanerent fixa, id dici fa-
 tum, quod tamen necessitatem non afferat ele-
 ctionis. Est enim multum in nostra manu
 stum quid optemus, quid incepimus: sed
 ubi incœpimus, reliqua sunt fati: ut inte-
 grum fuit Lajo, quemadmodum Euripides
 dicit, gignere filium. At ubi genuit, patien-
 da illi fuerunt, que erant ab Apolline præ-
 dicta. Hac involucris, ut alia pleraque se-
 gnificat Plato in postremo de Rep. Tres enim
 pareas Necessitatis filias in cælis ponit. La-

chesis praeconium hoc esse ad animas, in vitam venturas scribit, ut non sit damocles sortitus, sed contra, illas potius damonem electuras. Eligentis vero fore culpan omnes, si quid acciderit, Deum prorsus inculpatum futurum: Ita sparsisse Lachesim sortes. Epicurus haec omnia ridet, omniaque casu fortuito sine ullis causis contingere arbitratur: aut si sunt illae causae, non esse praeter declinationem Atom. Fortunans Platonici statuunt in causis tum ambiguis, & que aliter contingere possunt, tum etiam obscuris incertisque, de quibus reddi nequit ratus, cur sic potius actum est quicquā, quam secus; Ita non habet nullas fortuna causas, sed vel mutatis faciles, vel ignotas. Aristoteles explicatus secundo Lib. de Nat. auditione, & ceteri peripatetici, inter quos Alexander Afrodisiensis: Fortuita sunt, inquit, quorum finis non est ab agente actionis præstitutus: ut si quis fodiens, quo pingue- scat humus, reperit thesaurum, fortuna est: quod non hoc ille agebat, ut aurum inveniret, si etiam terra uberior redditur, cum fortus sit consequitur, & quod non est for-
tui.

zuitum. Itaque in non fortuitis exitus est, quem agens intenderat, in fortuitis præter spem ac opinionem. Vulgaris Fortunam vocat cœcam, temerariam, sine caussâ ulla, incertam, insanam, brutam, ut inquit Pacuvius, & Fatum cum necessitate conjunctum statuunt, ac tale, ut non modò in cæteros Deos, sed ipsum quoque principem omnium & fatalium legum conditorem Jovem jus ac potestatem habeat. Quod indicat versiculus ille: Quod fore paratum est, id sumum exsuperat Jovem. Poetæ id confirmant: nam apud eorum principem Homereum lamentatur Juppiter, quod charum libi filium Sarpedona, quem fata cogerent mori, eripere è morte non posset: & Neptunus quod redditum Ulyssis in patriam impedire non posset, ut Cycoplem filium ulcisceretur: quoniam fatis decretum erat, illum in Ithacam redditum &c. Post pauca: Fuere qui nihil fortunam vellent sed omnia certa, fixa, immutabilia: ut Democritus, Empedocles, Heraclitus, &c. hoc plerique multe-
dine sunt secuti, sicut Epicurum plurimi. Et post verba Lucani utramque mentem inter-

interpretati ait : Fortunā sēpē p̄ò fa-
to ipso sorteū rerum utuntur : quæ cum ex
animi sententia procedit, nominatur felici-
tas, cum secus, infelicitas.

B. Ad verba : Nisi vim positionis sy-
derum, ait : Ibi esse fata, Plato, Stoici &
cæteri prop̄e philosophi existimârunt, Chal-
daeos ac Ægyptios secuti, quibus omnis Ma-
thematicorum manus suffragata est.

γ. Ad verba : Quod alienant, scribit :
Alii dicunt diversam esse syderum consti-
tutionem à voluntate Dei, ut qui volunt o-
mnia regi ab astris, Deum non prospicere re-
bus nostris. Et qui etiam si current dii hu-
mana, tamen astræ suum quoq; exercere in-
nos regimen, &c. Alii dicunt hos cursus a-
strorum subditos esse Deo præpotenti & prin-
cipi naturæ, ut Plato & Stoici, nihilque esse
aliud eorum efficientiam, quam LL. Dei.
Ad verba : Quod si dicuntur Stellæ, &c.
Inquit : Origenes in Comment. super Ge-
nesin illo loco : Sint luminaria cœli in signa :
Significare, dicit sydera, non caussas esse.
Sunt enim inquit, velut apertus quidā liber o-
mnia futura in se scripta continēs, quod velex

eo argui potest, quod sydera plerumq; significant quæ præterierunt: at qui horum causæ nequirent esse, cœterum liber hic legi ab humanis ingenius nullo vi potest. Origenem secutus est Plotinus. Seneca de astris loquens, effectus rerum omnium aut movent, aut no-tant. Sed sive quod evenit, faciunt, quid immutabilis rei notitia proficiet? sive significant, quid refert providere, quod evitare non possis.

§. II. Hinc tandem elucescit, quid sit de adversariorum censurâ super mente B. Augustini statuendum, hinc Verbis expressâ Riveti: Fuit hac Hippoensis Stoa, quæ si postea Genevam translata est, ejus non nos pudet, sed ex eodem Augustino patet, manifestissimè, non eos sententiam & fatum Stoicum statuere, qui nihil in mundo accidere non antea Deo prævisum & suo modo ordinatū docent; & necessitatem suppositionis decreti divini, & præscientiam agnoscunt, sine liberæ voluntatis præjudicio: quin potius veterem Stoam reducere qui mententes ne voluntates sint liberae, eas omni necessitatî, etiam consequentia & ex hypothesi subtrahunt.

§. 12. Nimirum, docere adversarios
hac censurâ. 1. B. Augustinum appro-
basse olim, idem quod hodie sentiunt
Calviniani de Causa peccati, cuncta scilicet
fato Stoico & inexpugnabili necessitate
regi ac ordinari. 2. Nos *Lutheranos* o-
mneā Necessitatē tollere, propugnan-
do libertatem voluntatis humanæ.

§. 13. Respondemus ad prius α. B. Augu-
stimum loco allegato, loquide provide-
tiā Dei & ejus liberimā voluntate in con-
stitutione Regnum, longè manefi-
cissimū est, quam Dei voluntatem fati
nomine si quis appellaverit, sententiam
teneat, linguam corrigat, scilicet fortiter
tenendū esse divinā providentiā regna
constitui, propter veritatem theologi-
cam, linguam verò emendandam ad fu-
giendum periculum *prædeterminationis ir-*
resistibilis, quæ fuit Stoicorum. β. Ne-
cessitas illa suppositionis decreti divini,
non tantū necessitatem *hypotheticam*, sed
absolutam importat; illa enim est ex facto,
hæc ex fato, seu fatali decreto Stoico:
quiequid enim ex cogente decreto fit, &

ab eodem ceu Causâ dependet, ut non possit non sic fieri, id absolutè necessariò fieri dicendū est. Porro, nemo nostra-
tiū, omnia à Deo prævisa esse, & suo mo-
do ordinari, id est, dirigi ad bonū finem,
negat. Verum ideo omnia prævisa quia
decreta & in decreto prædeterminante
prævisa, adeoq; non tantum suo modo
(Calviniano) ordinata, sed præcisè ita
prædeterminata esse, ut aliter fieri non
possint, adeo ut nec plus boni præstari,
aut plus mali omitti queant, quam prout
decretū est à Deo, id vero est, quod ma-
gno consensu Negamus, & ceu Fatum
non Hipponēse, sed Genevēse & Stoicū
damnamus & repudiamus. Ponunt Cal-
viniani necessitatēm in ipsā primā cau-
sā, quæ non est necessitas consequentia, sed
consequentis: nam illa non est ipsius rei ne-
cessitas, cum in suā naturā contingens
sit, sequatur remante actā seu positam,
ac hypothesin in Facto habet, non in
caussā primā. Hæc vero est ipsius Rei ne-
cessitas, quæ consistit in essentiali ac ne-
cessaria effectus connexione cum caussā.
Quia vero suppositio, quam ponunt Cal-
vinii.

viniani, est antecedens, absolute prædeterminans, ideoq; tollunt eadem libertatem in agentibus inferioribus, quippe quæ per inevitabile illud decretum ipsis adimitur.

§. 14. Relp. ad posterius &c. Fati Stoici definitionem proponentes eam quam Plutarchus Lib. de Fato, ex Platone in Phædro, hanc præstituit: Λόγος θεῖος ἀπαρχίας διάντας ἀνεμόδισος. Verbum divinum, vel Decretum, quod transfiri non potest, quodque à causa nulli impedimenta obnoxia dependeat. Judicet jam arbiter ἀπολογίσ, an nostra sententia huic dogmati congruat; an adversariorum, quorum ēμ βλήματα sunt hæc. Calvin lib. i. infra cap. 16. §. 9. Iribit: Quæ nobis videntur contingentia, secretum Dei in impulsu fuisse agnoscit Fides: non semper quidem apparet similitudo, sed inducitur, b. e. sic habendum est, quæcunque cernuntur in mundo conversiones, ex secreta manus Dei agitatione prodire. Et L. II. c. 4. §. 7. Ego contendeo, Deum quoties viam facere vult suæ prævidentiae, & in reb. exterrnis hominum voluntates flectere & versare, nec ita esse liberā ipsorum electionem, quia ejus libertati Dei arbitriū dominetur. Hoc est, ut pàssim alibi, divinā providentiam humanæ voluntati inferre necessitatem, quod nos negamus. Illi vero ὁμοθυμαδόν omnia quæ sunt, actiones etiam quascunq; hominum sive bonas, sive malas, Fato & decreto Dei absolute fieri affirmant, unde Retorfortis, videns sic Deum statucautam mali, peccatum bonis utilibus & appetibiliis adnumerat.

Viro pereximio,

DN. LAURENTIO STRAKELIO,
W: Gotho, S. & R. & M. tis Alumno inde-
fesso, è Cathedrâ Academicâ de *Causâ Mali*
eruditè disquirenti, Amico perdilecto,
Súγχαρη.

STULTÆ sagacitatis
Et pravitatis ægræ
Calviniana turba;
Dum non capit tonantis,
Dextræq; vim potentem
Sapientiamq; divam,
Pariterq; certa pacta
Innoxie peracta;
Benigna iusfa pergit,
Rabie satis malignâ,
Torquere, pro cerebri
Modulo, pijs inepto
Et cælitus profectis,
Rebusque nuncijsq;,
Dictisque legibusque,
Sed metiuntor istud,
Quodcunque sit, Deorum
Numen vafræ levisque,
Artisque molientis,
Studijque machinantis!
Nunquam tamen valebunt
Inventa vanitatum,
Argutiæq; diræ

Officæq; mitæ,
Dominum Deumq; verum
Cæli Patrem soliq;,
Molimum malorum,
Fallaciæque morum,
Etiam necis piorum,
Dare noxiū reumque.
Evincis id, STRAKELI,
Charitum venustiorum,
Charitumq; doctiorum,
Amabilis satelles!
Quapropter, innocentis
Dum vindicas honorem
Cœlestis Architecti
Totius Universi,
En! gratulor beatum
Commercium venustæ,
Sive eruditionis,
Seu Disputationis!
Adsit Tibi deinceps
Devotionis hujus
Sanctæq; comitatis
Semper perennis ardor!

L. Mḡ scripsit

PETRUS LAURBECHIUS
Poës. P. Ord. Et Acad.
h. t. Rector.

Ad Virum Juvenem, RESPONDENTEM,
Doctrinā morumque integritate Præstan-
tissimum,
Dn. LAURENTIUM STRAKELIUM,
W: Gothum, commilitonem & amicu-
meum perdilectum:

P oplite pergamus molli procumbere ad aras,
Votaq; supremo munera ferre Deo;
Qui tetricos odit fastus, qui frena Tyrannis
Inijcit, & tumidos non sinit esse minis.
Pænarū stant mille modi, quibus impia plectit
Pectora, seq; probat non voluisse malum:
Cū sceleri infensum Numē gēs sancta tuetur,
Laude Deum gaudent accumulare boni.
Quod tu præsenti meditaris docte Strakeli,
Dogmate, madæ tuis artibus, atq; Vale!

L. Mq;

PRÆSES.

Politissime Dn. RESPONDENS,
amice perdilecte

M illitant domi strenuè Populares Tui ad-
versus incurrentes Norvegos: Nec mi-
nus alacriter Tu in castris nostris. Det De-
us illis victoriam, uti Tibi eandem certam
pollicentur Musæ nostræ: Vale.

PETRUS Bång
D. & Prof.

Ad eximium Dn. RESPONDENTEM.

τοξοφόνησις

Visigothos inter cœu fulgida gemma coru-
STRAKELI, cordis portio clam mei. (scas
Præmia maturis studijs parat ipsus Apollo,
Et tibi pro meritis cinget honore caput.

Festinanti calamo

L Mq; apposuit

A X E L I U S K E M P E.

Mέλει σοι ότι τοῖς κλωστήροις τῆς μούρας λο-
γοποιίς, ἀδιά, καλῶς ποιεύντι τὸν θεὸν π-
θεαί τοῖς πάνται συντυχίαιν ἀγαθὴν, κατηγῆ-
σοις, Φίλαπτε Στραχήλιε, εὐλέγοντι καὶ εὐ-
περάττοντι εὐεκτοῖν εὔχομαι

Π ΕΤΡΟΣ ο' ΟΦΛΑΝΔΡΟΣ

Dn. RESPOND. Patriotæ singulari;

Peccare haud unquā sapientia cogit olympi;
Prævideat quamvis cuncta futura Deus.
Ipsa malimater remanet perversa voluntas,
Optima defugiens, deteriom petens.
Hæc reputas docili, Strakeli docte, Minervā;
Hæreticos spernens schismatibus nocuis.
Suffultus ratione probas conamine rōcto,
Præside sub magno, quod neg̃culpa Dei est.
Ritē bac cum præstes, licuit mihi fausta pre-
Te decorat pietas, inclemensata fides; (cariz
Quod,

*Quodq; decus certum est, in re quacunq; mode-
Ostendas te, nec consilio vacuum!* (stum

Medullitus gratulatur
HAQUINUS OTTRIIN
Reg. Alumnus.

Non ignoras, Præstantissime Dn. STRAKELI, quod radices Studiorum sint amaræ, sed tamen mille fructus ferunt, & maximam gloriam suis sectatoribus parant. In omni ævo sic fuit; sic quoq; erit, Virtus & Doctrina duæ sunt Nobilissimæ rerum Dominæ, quæ ubi suas exponunt opes, ibi cum tempore cuncta feliciter succedunt. Requiruntur enim multorum annorum indefessi labores, ut erecto ingenio, & alaci animo obvias quasq; difficultates superemus, & studiorum præmia & honores magnâ cum volutate consequamur. Horum ex numero te esse (Ornatissime Dn. STRAKELI, frater & Sympatriota fidelissime) cognovi, qui optimum tibi opus studiumq; selegisti, quod unum verè sapientiæ studium dici potest; nam nihil hoc eminentius vel preciosius est, quoniam modum vitæ nobis præscribit, animosq; nostros ad virtutem consequendam præparat.

*Honoris & sinceri amoris causa sic Dn. Resp.
gratulari voluit,*

TORBERNUS WARELIUS
W-Gothus.